

М. Б. Ценко, кандидат філософських наук, доцент

ОСОБИСТІСНА ЗРІЛІСТЬ ЮРИСТА

Аналізується сутність понять «особистість», «особистісна зрілість». З'ясовується актуальність рівня особистісної зрілості для юриста у професійній діяльності. Розкриваються особистісно значущі характеристики юриста. Розглядаються чинники, що сприяють негативній трансформації свідомості сучасного юриста, а також передумови, які б стимулювали потребу особистісного професійного саморозвитку.

Ключові слова: особистість, особистісна зрілість, особистісна зрілість юриста, специфіка діяльності юриста, саморозвиток, формування особистості юриста.

Актуальність проблеми. Однією з найгостріших проблем, що постали сьогодні в нашій державі, є недосконалість і низька ефективність правової системи. Негативний стан правової системи сьогодні став об'єктом суттєвої критики різних її галузей, сторін і суб'єктів. Це і недосконалість законодавства, що не відповідає потребам суспільства, і корумпованість правоохоронних органів, і некомпетентність юристів прокуратури, суду, юстиції тощо.

Заходи, що вживаються чи передбачається вжити щодо перебудови і вдосконалення правової системи, здебільшого торкаються зовнішніх її форм і недостатньо чітко зорієнтовані на подолання внутрішніх кризових явищ, пов'язаних, у першу чергу, з особовим складом правників, їхньою особистісною недосконалістю.

Зміст і рівень їх правової свідомості, моральної культури, в цілому зрілість юристів як особистостей визначають не тільки професійність прийнятих ними рішень, а й дієвість правової системи держави. Проте, як свідчать сьогодні гучні справи щодо аморальності, злочинних дій і рішень окремих юристів, виявляються несформованими або зруйнованими саме показники особистісної зрілості посадових осіб і, як наслідок, – їх неспроможність гідно виконувати свою справу.

Отже, **метою** статті є потреба дослідження сутності феномену особистісної зрілості юриста, а також умов її формування як передумови ефективного функціонування правової системи.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема сутності особистості, особистісної зрілості людини стала об'єктом активного наукового дослідження у ХХ ст. у західній філософії та психології. Серед найбільш важливих для нашого дослідження слід назвати его-психологічну теорію Е. Еріксона, гума-

ністичну теорію особистості Е. Фромма, диспозиціональні теорії особистості Г. Олпорта, Р. Кеттела, Г. Айзенка, соціально-когнітивні концепції А. Бандури і Дж. Роттера, когнітивну теорію Дж. Келлі, гуманістичну теорію особистості А. Маслоу та ін.

У радянській і вітчизняній науці протягом ХХ ст. значущими у сфері розроблення проблем особистості стали розвідки С. Л. Виготського, С. Л. Рубінштейна, А. Н. Леонтьєва, В. М. Мясіщева, Д. Н. Узнадзе та ін.

Означена проблема має не тільки свою історію дослідження. Значний інтерес вона викликає і у сучасних науковців. Це обумовлено тим, що зміни, які відбулися в соціально-економічних відносинах, у соціальних, політичних орієнтирах, у духовних цінностях суспільства, вплинули на людину, на формування особистості, на умови її реалізації. Особистість вивчається в різних наукових площинах: у філософії, етиці, соціології, психології, педагогіці, що відображено в роботах Є. А. Голубєвої, К. А. Абульханової-Славської, Н. В. Дубровіної, В. Г. Кременя, А. В. Брушлінського, О. Ніколаєвої, К. Платонова, Г. Гостюка, А. В. Петровського, О. Ткаченка, І. М. Ільчової та багатьох інших сучасних дослідників.

Останнім часом чимало науковців розробляють проблеми реалізації людини як особистості в різних сферах життєдіяльності, у професійній діяльності, зокрема в юридичній. Більшість дослідників цього аспекту розглядуваної проблеми аналізують особистість юриста переважно в етичному ракурсі. Л. А. Востріков, А. С. Кобліков, А. Ф. Закомлістов, О. В. Афанасьєва і А. В. Піщелко, Є. А. Краснікова, В. Л. Халіуліна, А. Л. Теймуразян, В. О. Лозовой, Ю. А. Меліхова, С. Пашин та ін. об'єктом своїх досліджень поставили саме моральні засади правничої діяльності та моральні особистісні характеристики юристів, такі, що задовольняють потреби професії.

Вітчизняні наукові доробки щодо розгляду юриста в його діяльності як особистісно зрілої людини нечисленні, іноді мають декларативний характер.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи особистісну зрілість юриста, ми виходимо з гуманістичних філософських позицій, згідно з якими людина є потенційно й актуально творчим суб'єктом, здатним створювати себе не тільки відповідно до соціальних вимог, а й до вимог, що є продуктом власної свідомості і волі. Тобто особистість уявляється простором можливостей саморозвитку, самовиховання, в контексті яких формуються такі характеристики людини, реалізація яких задовольняє її потреби виконання певних соціальних функцій, здійснення власної життєвої історії.

Сутність поняття «особистісна зрілість» юриста може бути розглянута через з'ясування сенсу понять «особистість» і «особистісна зрілість» у контексті аналізу специфіки діяльності юриста.

Базуючись на розробках провідних фахівців, слід зазначити, що поняття «особистість» має концептуальне значення. Кожен дослідник відповідно до позицій своїх теоретичних уявлень формує зміст особистості та визначає саме поняття. Узагальнюючи уявлення, можна констатувати, що особистість – це динамічна організація (Г. Олпорт) певних внутрішніх систем індивіда (фізичних, психічних, інтелектуальних, духовних), які визначають мислення і поведінку, що характерні для нього. Кожна особистість є неповторною і такою, що постійно змінюється, розвивається.

Особистість формується внаслідок впливу певних детермінант (А. Бандура): пізнання, соціального оточення і власного досвіду поведінки, які постійно взаємодіють. У процесі життя, дорослішання людина формує свою індивідуальність. Це відбувається через пізнання та осмислення світу, під впливом соціальних норм, вимог та суспільних регуляторів різних відносин, у контексті прожиття, відпрацювання певних соціальних ролей у власному життєвому просторі. В цій площині у людини поступово складається «образ себе», інакше кажучи, уявлення про те, якою вона хоче стати, як бажає прожити життя.

Створення такого «образу» є свого роду вивільненням простору свободи для продукування широкого спектру потреб і мотивації щодо досягнення певних цілей і сенсу життя. Залежно від рівня усвідомлення потреб, усвідомленості вибору шляхів досягнення цілей, характеру і змісту самих цілей, індивід спрямовує свої внутрішні духовні і фізичні зусилля на мету і на «образ». У процесі цієї діяльності індивідуум формується як носій певних якостей, характеристик, що обумовлюють можливості досягнення поставлених завдань.

Саме ці характеристики індивіда, вироблені більшою чи меншою мірою свідомо, визначають людину як особистість. Тобто особистість є трансформацією соціального індивіда щодо розвитку його індивідуальності та набуття особистісно значущих характеристик, які обумовлюють людину, її думки, вчинки, відносини, що визначають саму людину, її місце в соціальному контексті. Особистісні якості мають організований характер, тобто усвідомлені та внутрішньо структуровані. Вони формуються протягом усього життя і виступають як об'єкт впливу багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників. Зрештою, саме ці показники в людині обумовлюють стійкі форми її поведінки.

Поняття «особистісна зрілість» є, певним чином, підсумованим визначенням сформованості особистості, тобто сформованості певних індивідуальних характеристик людини, які є стрижневими для неї, які детермінують її емоційно-почуттєві прояви, життєві уявлення, переконання, смисли, її вибір, вчинки, поведінку. Поведінка особистісно зрілої людини «функціонально автономна і мотивована усвідомленими процесами» (Г. Олпорт). Особистісна зрілість не пов'язана з віковими показниками. Не можна однозначно стверджувати, що

дорослі, або люди похилого віку є однозначно особистісно зрілими. У той же час можна спостерігати молодих людей, які вже мають вищу освіту, певний досвід професійної діяльності, які демонструють риси зрілої особистості.

Серед характеристик людини, яку можна оцінити як зрілу особистість, можна виділити такі ознаки. Зріла особистість поважає себе, критично і свідомо позитивно ставиться до себе, реалістично оцінює себе, певні види діяльності щодо розвитку, пізнання, самовдосконалення виконує за своїм бажанням і переконанням, тобто має свідому самомотивацію.

Особистісно зріла особа адекватно сприймає дійсність, оточення, не прикрашає і не викривляє обставини, людей, не дозволяє собі недоречний вияв емоцій, висловлювань, дій. Вона здатна зосереджуватися на важливих у цей час завданнях, спрямовувати себе на їх виконання, ігнорувати перешкоди або відсторонитися від них на певний час.

Зріла особистість емоційно стабільна, опановує себе, вміє стримувати агресію, злість, роздратованість, толерантно ставиться до різного оточення, здатна на глибокі почуття до близьких, друзів, товаришів, а також на співчуття, співпереживання.

Сформована особистість інтелектуально і духовно зосереджена. Вона спрямована на осмислення свого життя, чітко визначається із власними цінностями (матеріальними і духовними). У такої людини є власний простір для вільного духовного самовизначення і, в першу чергу, морального, і, поряд із цим, їй властиве розуміння співвідношення свободи і відповідальності, екстрапольоване, перш за все, на себе.

Отже, особистісна зрілість людини означає певний, порівняно високий, рівень особистісного росту, який свідчить: про досвід емоційно-почуттєвих переживань та їх опанування; про досвід інтелектуально-пізнавальних операцій і здатність до логіко-аналітичної діяльності; це людина соціально адаптована, здатна будувати стосунки і підтримувати позитивні відносини з різними людьми; це – духовно визначена людина, яка має свідомо сформовану власну систему ціннісних орієнтирів, моральних настанов і їх пріоритетів, здатна їх довести, відстоювати і нести відповідальність за свій вибір.

Зрілість особистості має ще одну якісну ознаку. Людина, що досягла певного рівня особистісної зрілості, не може втратити освоєного. Вона може розуміти нижчі рівні розвитку, заходити у різноманітні відносини, проте не зраджувати себе, свої провідні сенси, настанови, цінності. Особистість, що досягла певного рівня зрілості, відповідним чином виявляє себе у різних сферах життєдіяльності, зокрема у професійній діяльності. У контексті наших інтересів слід з'ясувати сутність особистісної зрілості юриста і ступінь актуальності такого рівня фахівця для цієї професії.

Професійна діяльність юриста передбачає наявність у нього значного комплексу знань, умінь, навичок, необхідних для відповідності професії. Кваліфікаційні характеристики юриста, які містяться в основних положеннях державного стандарту юридичної вищої освіти, включають два основних компоненти: фахову компетентність та особистісні якості, необхідні й достатні для виконання завдань професійної діяльності.

Фахова юридична компетентність передбачає знання права та уміння його використовувати, що означає: застосування законів та різних нормативно-правових актів, забезпечення законодавства у діяльності, правильне кваліфікування подій та обставин справ, встановлення фактів правопорушень, визначення міри відповідальності й покарання винуватих, прийняття правових рішень відповідно до закону тощо. Базовими особистісними якостями мають бути громадянська позиція юриста, суспільна активність, повага до закону, цінностей своєї держави, свого суспільства, сформована позитивна моральна свідомість, принциповість у захисті прав та інтересів громадян, нетерпимість до будь-яких порушень закону.

Такі фахові характеристики й особистісні якості разом складають професійний рівень працівника юридичної сфери. Отже, вже на рівні навчання передбачається не тільки набуття правових знань, а й формування особистості майбутнього спеціаліста, без чого юрист не може виконувати свою професійну діяльність.

Звідси впливає актуальність питання про те, які саме особистісні якості повинен мати юрист. Це питання розробляється протягом довгого часу юристами – практиками і теоретиками, філософами, психологами, соціологами тощо. І останнім часом відбувається певна трансформація уявлень про професійно важливі особистісні характеристики юриста. Серед сучасних науковців, що розробляють цю проблему, можна назвати таких, як М. Ю. Барщевський, А. Ф. Закомлістов, О. В. Афанасьєва, Л. А. Востріков, Є. А. Краснікова, В. П. Халіуліна, Т. А. Васильєва та ін.

Автори багатьох монографій, підручників, учасники фахових дискусій доводять, що моральні якості є не тільки складовою, а й визначальним показником професійності юриста. Адже його спеціальні знання набирають практичної чинності за умов відчуття та усвідомлення юристом свого професійного обов'язку, готовності нести відповідальність, спроможності бути принциповим, чесним, сумлінним, поважати та виявляти повагу до людей, закону, держави, справи тощо.

Це – беззаперечна настанова. Саме з таким юристом бажає мати справу будь-який громадянин, який потребує правової допомоги. Проте виникає питання: за яких умов звичайна людина, що має вищу юридичну освіту, здатна і повинна виявляти вказані якості?

Слід зауважити, що теоретичний рівень вивчення особистості юриста передбачає не тільки розширення знань про якості та уміння юриста у сучасній правовій системі, що певним чином впливають на результати його діяльності, а й аналіз і оцінку дієвості тих вимог, що висуваються до юристів.

Ми не ставимо своїм завданням комплексний розгляд структури особистості юриста в цілому. Обраний особистісний аспект розгляду суб'єктів професійної юридичної діяльності має на меті визначення критеріїв їх здатності виконувати професійні обов'язки, здійснюючись як моральна особа.

За нашим переконанням, можливість професійно, якісно виконувати юридичну діяльність виникає, якщо юрист – не тільки професійно освічена і довідчена людина, а й має достатній рівень особистісної зрілості. Саме останній критерій забезпечує умови формування і здійснення інших змістовних характеристик юриста: світоглядних, інтелектуальних, психічних, фізичних, особливо в умовах суспільних, соціально-економічних, політичних та інших трансформацій, професійних загроз і конфліктів.

Специфічною рисою професійної діяльності юриста є те, що він постійно знаходиться в граничній ситуації прийняття рішення, яке, з одного боку, спирається на нормативно-правову базу, а з другого – обумовлене його особистими знаннями, досвідом, переконаннями тощо і передбачає посадову і особисту відповідальність юриста за ці рішення. За умов усвідомлення фахівцем суспільної значущості цієї специфіки, для юриста постає, як актуальність, потреба й необхідність власного особистісного вдосконалення, активної роботи з собою, формування себе в межах тих вимог, яких потребує професійна діяльність. Отже, професійна юридична діяльність потребує самоактуалізації, самовдосконалення, що вимагає особистісного рівня свідомості юриста.

Якщо юрист – особистісно зріла людина, для неї характерними є самостійність, усвідомлення рівності з іншими людьми, розуміння своєї відповідальності, різноманітність форм поведінки, складні цілі та інтереси. Така людина має позитивне ставлення до визнаних соціальних цінностей: до людини, її прав, обов'язків, свобод, має сформовану правову і моральну свідомість.

Особистість у людині вимагає і постійного інтелектуального розвитку. Як відомо, точної кількісної міри розуму не існує. Проте сильний розум вирізняється динамічністю, здатністю швидко сприймати інформацію, змінюватися відповідно до нагальних вимог. Для юриста важливо розвивати у комплексі: концептуальні можливості розуму, тобто здатність логічно вирішувати завдання; соціальний розум, тобто знання і розуміння міжособистісних стосунків, специфічності конкретних видів відносин, що важливо у прийнятті рішень, які торкаються людських дол; робочий, або «технологічний» розум,

тобто всебічне знання специфіки своєї діяльності, уявлення та передбачення того, що є актуальним у цей час діяльності, які є можливості для її оптимального і якісного виконання тощо; естетичний розум, тобто знання і зосередженість на досконалості форми здійснення юридичних дій, яка є продовженням і завершенням змісту діяльності. Для юриста інтелектуальний рівень – це свого роду візитна картка і серед колег, і у суспільстві. Особистісно зрілий юрист розуміє і дбає про це, адже для розуму неможливий стан статичності, він знаходиться у безперервному розвитку.

Психологічні складові – це те, на що людина в першу чергу спрямовує увагу як особистість. Важливим елементом особистісної зрілості є культура почуттів, здатність позбавитися імпульсивних реакцій, вчинків, вироблення уміння подолати спонукання, негайного виконання бажання і перехід до свідомого контролю і керування своїми почуттями, врівноваженого, виваженого вирішення завдань, відпрацювання почуття міри в усьому, зокрема у професійній діяльності. Розуміння своїх почуттів передбачає й розуміння почуттів інших людей і повагу до них. Воля, увага, зосередженість, стійкість, терплячість, комунікативність тощо є об'єктами психологічної роботи особистості над собою.

До сфери особистісної регуляції слід віднести і деякі фізичні властивості людини. Так, особистісно орієнтована людина може цілеспрямовано підтримувати свій стан здоров'я, тренувати пам'ять, уважність, правильність мовлення та вимови, витривалість, регулювати уміння витримувати фізичні й моральні навантаження тощо.

Особистісно зрілий юрист – це людина, яка в процесі здійснення професії покладається на себе: на свої знання, свої переконання, волю, моральну силу. Основним регулятором її дій, поведінки, прийняття рішень виступають внутрішні контрольні механізми, які є результатом роботи з собою, уміння сприймати досвід, робити висновки, керуватися ними тощо. Враховуючи зміст, особливості, специфіку цієї професії, слід констатувати, що незрілість особистісної професійної позиції, нехтування своєю особистістю призводить до формального виконання завдань, безвідповідальності, часто – до помилок, зневаги до закону, людей. Втім, усе це і є виявом неповаги до себе як до особистості.

Професійна юридична діяльність вимагає значно більшої кількості знань, умінь, навичок, досвіду, аніж прописані в стандартах і положеннях, більшість з яких набирається в практиці життя і професійної діяльності. Проте, реформуючи правову систему, оновлюючи систему вищої юридичної освіти, не можна цілком покладатися на практику виконання професійної діяльності. На жаль, значна кількість чинників, що утворилися у сучасному українському

суспільстві і в практиці правової діяльності, не сприяють позитивній і творчій самореалізації юриста.

Так, сьогодні ми є свідками примусового зниження рівня освіти. Зокрема, з навчальних планів вилучені, або суттєво скорочені у викладанні концептуально-світоглядні науки, певні професійно орієнтовані загальноосвітні та спеціальні предмети тощо.

Проте вища юридична освіта – це не тільки фахові знання. Та й вони можуть залишитися тільки інформацією для виконання без регулюючого впливу філософії, етики, логіки, естетики тощо. У процесі навчання студент вже має змогу, спираючись на ці знання, на новому для себе рівні набувати навички самостійності, відповідальності, комунікативності, формується уміння керувати своїми почуттями, бажаннями, співіснувати з різними людьми, будувати відносини, порозуміння тощо, тобто розвивати в собі особистість. Тільки вища освіта надає такі світоглядні знання і форми їх осмислення, які молода людина ані до, ані після навчання вивчати і сприймати не буде. Як наслідок – відсутність предмета аналізу, набуття смислів, незрозуміння навколишнього світу і оточення. Тому людина з вищою юридичною освітою перетворюється на недостатньо освічену, духовно обмежену і внутрішньо самотню особу, від якої не можна очікувати професійно кваліфікованих, відповідальних, виважених, свідомих дій.

Безумовно, вища освіта періодично потребує змін, перебудови. І сучасна перебудова вищої освіти політично, економічно, соціально, інформаційно-технічно вмотивована. І важливо зробити правильні акценти. На наш погляд, наріжним завданням має стати формування особистості майбутнього юриста. Звідси випливає потреба перемістити значну увагу на виховання молодшої людини і викладання політично нейтральних, світоглядних, філософських навчальних дисциплін, результатом усвідомлення яких може стати потреба не тільки якісно, професійно виконувати свою діяльність, а й здатність правильно оцінювати дійсність, у тому числі й правову, робити відповідний моральний і правовий вибір, брати на себе відповідальність, протистояти життєвим спокусам, дотримуватися моральних принципів тощо, тобто здійснюватись як особистісно зріла людина і юрист.

Недоліки сучасної вищої юридичної освіти, безумовно, – не єдина причина, що негативно впливає на професійну свідомість і дії юристів. Не можна не зважати на тотальні зміни, що відбулися в цілому в духовних, моральних, ціннісних орієнтирах суспільства. В умовах тривалих соціально-економічних, політичних та інших трансформацій, нестабільності, під впливом рекламної і масової інформації у суспільстві відбувається девальвація загальнолюдських цінностей. Людина стає байдужою до виявів аморального, непристойного,

агресивного. Знизилися моральні критерії оцінки форм і змісту життя. Поняття «успішності в житті» позбавилося духовних характеристик і наповнилося матеріальними складовими. Багатство внутрішнього духовного світу як мірило цінності людини стає раритетом.

Такий стан моральної деградації стає притаманним суспільству в цілому, частина якого – юристи, які живуть і працюють у сучасній системі цінностей. Їх професійні орієнтири, настанови можуть змінюватися, викривлятися під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників (зокрема, низькі заробітні плати, значні фізичні і моральні навантаження, не завжди виправдані вимоги керівництва, зовнішній тиск на правосуддя тощо).

Безумовно, виправдовувати аморальність і беззаконня, які чиняться у професійній юридичній сфері, не можна. Юридично урегулювати всі дії юриста також неможливо. Проте не можна й вимагати від кожного юриста вчиняти як особистісно зріла людина, яка діє на підставі власних переконань, совісті, власної людської і професійної честі і гідності, якщо не існує гідних стимулів для сумлінної діяльності, якщо деформовані ціннісні орієнтації суспільства, якщо зовнішній тиск вимушує вчиняти проти професійної честі, якщо не створені умови для формування особистісно зрілого юриста.

Висновки. Формування особистості – це творчий, досить довгий і складний процес самомотивації, саморозвитку, самовиховання, який, проте, не виникає спонтанно, потребує збігу умов і обставин для здійснення і вольового напруження усіх духовних сил.

Кроками, які можуть надати поштовх до формування кваліфікованої, особистісно зрілої юридичної еліти суспільства, мають стати: по-перше, зацікавленість держави і суспільства в таких особистостях; по-друге, створення загально-економічних та ідеологічних умов для стимуляції індивідуальної потреби юристів самовдосконалюватися; по-третє, проведення морального і психологічного тестування абітурієнтів – майбутніх юристів; по-четверте, орієнтування навчального процесу на засвоєння студентами світоглядних навчальних дисциплін, спрямованих на виховання професійно важливих якостей, умінь, навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К. А. О путях построении типологии личности / К. А. Абульханова-Славская // Психол. журн. – 1983. – Т. 4. – № 1. – С. 14–29.
2. Жалинский А. Э. Введение в специальность «Юриспруденция». Профессиональная деятельность юриста : учебник / А. Э. Жалинский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2009. – 362 с.

3. Кикоть В. Я. Юридическая педагогика / В. Я. Кикоть, А. М. Столяренко. – М. : Юнити-Дана, 2004. – 895 с.
4. Леонтьев Д. А. Личностное в личности: личностный потенциал как основа самодетерминации / Д. А. Леонтьев // Учен. зап. каф. общей психологии МГУ им. М. В. Ломоносова. Вып 1 / под ред. Б. С. Братуся, Д. А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2002. – С. 56–65.
5. Маленова А. Ю. Зрелость личности и ее критерий как предикаторы изучения ситуации сепарации / А. Ю. Маленова, Ю. В. Потапова // Вестн. Омск. ун-та: Серия «Психология». – 2014. – №2. – С. 21–29.
6. Сухобская Г. С. Понятие «зрелость социально-психологического развития человека» в контексте андрагогики / Г. С. Сухобская // Новые знания. – 2002. – №4. – С. 17–20.
7. Хьелл Л. Теории личности (Основные положения, исследования и применение) / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер Пресс, 1997. – 608 с.
8. Штепа Е. С. Социокультурные особенности развития человека на пути к личностной зрелости / Е. С. Штепа // Психология XXI века : материалы Междунар. науч.-практ. конф. студентов, аспирантов и молодых специалистов. – СПб., 2004. – 391 с.

ЛИЧНОСТНАЯ ЗРЕЛОСТЬ ЮРИСТА

Ценко М. Б.

Анализируется сущность понятий «личность», «личностная зрелость». Выясняется актуальность уровня личностной зрелости для юриста в профессиональной деятельности. Раскрываются личностно значимые характеристики юриста. Рассматриваются факторы, способствующие негативной трансформации сознания современного юриста, а также предпосылки, стимулирующие потребность личностного профессионального саморазвития.

Ключевые слова: *личность, личностная зрелость, личностная зрелость юриста, специфика деятельности юриста, саморазвитие, формирование личности юриста.*

LAWYER'S PERSONAL MATURITY

Tsenko M. B.

This article deals with the basis of sense the level expert's personal maturity in professional legal activities. The formulation of the question is urgent in the context of the crisis phenomena in legal system of Ukraine, which are shown in low system effectiveness, incompetence of lawyers, their low personal responsibility, corruption, etc.

The research of a problem is based on the analysis of the basic concepts: personality, personal maturity. Leaning on researches and generalizing experience, the author considers

the personality as a difficult dynamic organization of the individual's internal systems (physical, mental, intellectual, spiritual), defining his thinking, consciousness and behavior.

Personality is conscious transformation of the social individual, concerning development of his individuality and acquisition personally and importantly characteristics, which are causing the person, his thoughts, acts, the relations and his place in a social context. The major signs and characteristics of the personality, resistant forms of the human's behavior are described in the article.

The personal maturity is considered as a certain, rather high level of personal growth, which provide an experience of emotional and sensual experiences; experience of knowledge and level of intellectual and logical activity; spiritual definiteness and valuable orientations; quality and abilities to social adapt.

The author focuses the main attention on value of personal aspect of lawyers' activity. Professional legal activity demands not only qualitative professional education and competence, but also formation of the identity of the lawyer.

The author notes specifics of legal activity and considers the possibility of its performance by the professional as personally mature person, points to consequences of personal immaturity or neglect by the personality.

Special attention in the article is paid to ascertaining of those factors in modern conditions of long transformations in the Ukrainian society and the state promote negative changes in consciousness and behavior of lawyers.

Formation of the identity of the lawyer is long, creative, difficult development and self-development of the person, requirement of which does not arise spontaneously. Such process has to be prepared, stimulated the relevant government institutions, an education system, which are interested in updating and improvement of functioning of legal system. The author has made some proposals, which can promote formation of the qualified, personally mature lawyer.

Key words: *personality, personal maturity, lawyer's personal maturity, specific legal activities, self-development, the formation of the individual lawyer.*